

NAPREJ

„ Glasilo jugoslovanske socialno demokratične stranke „

Štev. 76.

V Ljubljani, petek dne 12. oktobra 1917.

Leto I.

Naprej do zmage.

Zopet so narodi centralnih držav oropani enega upa. Razdrli ga jim je bojeviti govor nemškega državnega tajnika Kühlmanna. Od kje naj zajema ljudstvo pogum, da še prenaša neizmerne žrtve kot posledice vojne, če nima nobenega izgleda, da se v doglednem času konča ta silni napor, pri katerem moramo izkrevaveti vsi do zadnje kaplje krvi. Naj govori katerikoli državnik, pri nas ali pri nasprotnikih, vsak govor izzveni v grozno besedo — zmagati! Da, naravnost grozna je postala ta beseda za vse naše čuvstvovanje in mišljenje, ker se odpira z njo nova, dolga vrsta neizmernega trpljenja in brezplodnih žrtev. Za kaj pa gre v tej vojni? Veliko so že govorili tukaj in tam o vojnih ciljih, ali še danes nimamo nobene jasnosti, še vedno nam opisujejo te cilje s splošnimi frazami o zavarovanju mej, o svobodnem razmahu, o svobodi morja itd. A v resnici pa preže na trenutek, ko bo ena skupina tako uničena, da bo zamogla le še jecati: Prizanesite! Potem pa bodo »zmagovalci« zavarovali meje s tem, da jih poljubno raztegnejo, potem se bodo razmahnili tako, da pomandraj vse tuje in vse hinavsko pobožne besede o samoobrambi, vse obljube za razorožitev in razsodišča pobaše »zmagovalcev« in izgubljene bodo za vselej. Ljudstvo ne ve, zakaj toliko trpi, ne ve ali je sploh vreden cilj vladajočih, da trpi še dalje, ker tega cilja ne pozna.

Gospod Kühlmann je zagnal s svojimi izjavami o Alzaciji Loreni novo iskro v tisto razdraženo napetost, ki narašča od dne do dne med vojskujočimi se državami. Noben državnik ni toliko moder, da bi zmanjšal to napetost in pripravil pot sporazumu, ne, vsak jo po svojih najboljših močeh še nateguje. Če govori eden nekoliko rahlejšje, že prihaja »čestiti politični prijatelj« iz zavezniške države pa zarožlja s takimi silnimi bojnimi klici, da korenito razruši najožjo brv, ki vodi od sovražnika do sovražnika. Gospod Kühlmann je izbral za temelj svojih zadnjih izjav vprašanje Alzacije Lorene. Za Nemčijo in Francijo brezdvomno najvažnejše vprašanje, vprašanje, o katerem se je že pred vojno razmišljalo mnogo, kar je dokaz, da so slutili v njem iskro, ki razpali velikanski požar. Nemčija je na stališču: Alzacija Lorena je naša, ona je slavna dedščina naših očetov in ne more postati predmet kakršnihkoli pogajanj. In Kühlmann je emfatično zaoril: Ne! Ne! Nikdar je ne damo, dokler le še ena nemška pest drži puško. Seveda zavzema tudi Francija stališče, da je bila Alzacija Lorena od nekdaj njena posest, da je pristopila ob revoluciji celo prostovoljno k njej in da se Nemci oropali Francijo za deželo, o kateri trdijo sedaj, da je zmagoslavna dedščina. Po vsem tem je torej Alzacija Lorena dežela, ki ni bila od vekomaj ne francoska, ne nemška, ki nima le izključno francoskega, a tudi ne nemškega prebivalstva, da je bila torej predmet osvojevalne pohlepnosti. Če se obe državi tako krčevito držita svojih zgodovinskih pravic, potem je seveda vsak drugačen izhod iz tega spora nemogoč, kakor zmaga ene države, potem poraz druge. Odloči torej lahko le tista pest, ki bo držala najdlje puško v roki. Do takih barbarskih nazorov smo prišli v 20. stoletju, v stoletju, ko je baje kultura že na tisti zadnji stopnji,

kjer se lahko ustali ali pa prične preobračati kozolec dol do prve stopnje.

Prepričani smo, da bi z resno voljo dosegli lahko Francija in Nemčija popolnoma drugačno rešitev vprašanja, čigava naj bo Alzacija Lorena. In to na podlagi vseh onih obširnih in temeljitih razmišljanj iz predvojnne dobe, ki so se ji udeleževali poklicani faktorji iz obeh držav. Nemški socialisti so do vojne zastopali stališče, naj postane Alzacija-Lorena samostojna republika. Lepa rešitev bi bila to na vsak način, ki bi seveda skoraj gotovo popolnoma zadovoljila prebivalstvo Alzacije-Lorene, ki bi jej pa najbrže ne pritrdili Nemčija in Francija. Ali mogoče so vendar še druge rešitve, ki bi prav tako zadovoljile prizadeti državi in prebivalstvo in ki jih gotovo ni težko najti, če privijeta obe državi svoje zahteve nekoliko nižje in če bi vprašali tudi prebivalstvo za njegove želje, katerej državi hoče biti pridruženo, ali če hoče popolno samostojnost. Saj zatrjujejo povsod, da gre ta vojna za blagor ljudstva, torej naj pove ljudstvo, kakšno obliko želi za ta blagor.

Kühlmannov govor je še poglobil prepad med vojskujočimi se državami, prikrojen je prav po volji Vsenemcev. Ljudstvo seveda ne sme izražati svojega mnenja, temveč mora še nadalje mirno gledati, kako kockajo za njegov »blagor«.

Gospod Kühlmann je v svojem govoru tudi povedal, da stoji med Severnim morjem in Sočo silni in neomajni zid nemškega naroda. To omenjamo le mimogrede, da osvetlimo etnografično znanje gospoda državnega tajnika, ki je s kratkimi besedami izpremenil vse avstrijske narode — saj je menda med Severnim morjem in Sočo vendar še Avstrija, k večjemu če stoji gospod Kühlmann že na tistem slavnem mostu od Belta do Adrije — v nemški narod. Torej je kratkoma pomedel z Avstrijo, katerej je tudi gospod grof Westarp bral levite, češ da se Avstrija premalo ozira na interese Nemčije.

»Zmaga in mir«, s temi besedami je končal Kühlmann svoja izjavanja. Prepričani smo, da pripelje te vrste zmaga, zmaga, ki se doseže z zadnjo pestjo in zadnjo puško, res do miru, do absolutnega miru, do miru, kakršen vlada na pokopališču.

Službena dolžnost nepotrjenih.

»Arbeiterzeitung« z dne 7. t. m. piše:

Včeraj so nam sporočili, da je v Avstriji uvedena splošna vojna pomožna dolžnost. O socialnem vplivu uvedbe hočemo v trenutku prav tako malo govoriti, kakor o nje vojaški stvarni primernosti; o prvem zaradi tega ne, ker je jasen, o vojaški strani pa ne, ker ne poznamo dotičnih dejstev in je brez poznanja teh zanesljiva sodba nemogoča. Nasprotno se pa nam zdi potrebno, da spričo načina izvedbe dalekosežne odredbe premostrimo pravni položaj.

Da se tukaj uvaža nova dolžnost, je že vnaprej očitno in nam je to tudi takoj jasno, če pregledamo nemški državni zakon o uvedbi domovinske pomožne službe. Njega temeljna določba (§ 1) se glasi: Vsak moški Nemec, če ni vpoklican v službo oborožene sile, je dolžan med vojno opravljati domovinsko pomožno službo.

Izhaja razen nedelj in praznikov vsak dan popoldne.

Uredništvo in upravnništvo v Ljubljani, Frančiškanska ulica štev. 6, 1. nadstropje, Učiteljska tiskarna.

Naročnina po pošti z dostavljanjem na dom za celo leto K 30.—, za pol leta K 15.—, za četrt leta K 7.50, za mesec K 2.50. Za Nemčijo celo leto K 33.60, za ostalo tujino in Ameriko K 42.—. Posamezne številke po 10 vinarjev.

Rokopisi se ne vračajo, nefrankirana pisma se ne sprejemajo. Reklamacije za list so poštne proste.

Inserati: Enostopna peti vrstica 30 vin.; pogojem prostor 50 vin.; razglaš in poslano vrstica po 60 vin.; večkratni objavi po dogovoru primeren popust.

Prav tisto dolžnost razglašajo sedaj pri nas. Kaj nameravajo, ali bolje, kaj je natisnjeno? »Črnovojniki, ki niso bili spoznani pri prebiranjih kot sposobni, se pritegnejo v črnovojniško službovanje«. Ker so črnovojniški službi podyrženi vsi moški državljani od 18. do 50. leta, pomeni to, da nam deželnoobrambno ministrstvo naznanja s tem, da hoče uporabiti vse moške državljane od 18. do 50. leta, misli namreč, da ima pravico razpolagati z njimi po svojem preudarku. Torej je to prav tisto, kar se ustanovili v Nemčiji z domovinsko pomožno službo: dolžnost vsakega moškega državljanca, da služi vojni, čeprav je zunaj oborožene sile.

Na tem se prav nič ne izpremeni, če se razteza domovinska pomožna služba tam na daljšo starostno dobo nego črnovojniška dolžnost v Avstriji; značilna je le celotna uporaba obvezancev. Stvarno je obveznost, ki se s tem uvaža v Avstriji, večja in obsežnejša kakor nemška pomožna služba. Zakaj dočim nemška pomožna služba priznava že vnaprej to, kar spada v pomožno službo kot tako in dopušča precej svobodne gibnosti: obvezanci morajo res služiti in delati, a si smejo še sami izbirati izpolnjevanje te dolžnosti. Ta nova avstrijska črnovojniška služba pa podreja obvezance kot objekte vojaški upravni oblasti enako kakor vojake, torej popolnoma. Ne prihaja niti ne v poštev, če deželnoobrambno ministrstvo izjavlja, češ da se bo omejevalo pri izvrševanju teh določb, torej se omejilo le na »pritegnitev« letnikov (1891. do 1868) in da bo, »v prvi vrsti« pozvalo določene delovne skupine. Ne maramo se sklicevati na dolge izkušnje, da bi dokazali vrednost in pomen takih obljub, to že zaradi tega ni treba, ker prostovoljna omejitev, ki si jo vojaška uprava nalaga, seveda prav nič ne more omejevati nje oblasti. To skromnost si nalaga najbrže iz praktičnih vzrokov; toda pravico do uporabe, da ji morajo biti na razpolago, da jih torej sme »pritegniti«, pa ne opušča proti nikomur. Misli, in možnost te uporabe se opira na to mnenje, da sme razpolagati svobodno in neomejeno z vsemi črnovojniškimi obvezanci, v zakonu označenimi državljani od 18. do 50. leta.

To naziranje pa nima v zakonu nikakršne opore, in že dejstvo, da je bilo treba v Nemčiji za pomožno službo skleniti zakon, da si vojaška službena dolžnost tam enako daleč kakor pri nas, ne smatrajo za potrebno niti izrečno naredbo, marveč stvar odrede kar z navodili; in to se nam zdi vredno pomisleka. Kakšen je torej položaj? V zmislu zakona z dne 6. junija 1886, tičočega se črnovojništva, edine podlage za črnovojno dolžnost, niso črnovojniški dolžnosti podyrženi kar vsi državljani, marveč »vsi za brambo sposobni državljani«. Brambna sposobnost je torej predpogoj dolžnosti prav tako kakor starost; prav nič manj. Da se pa državljani, ki so bili pri štirih prebiranjih »za brambo nesposobni«, ne morejo smatrati »za brambo sposobne«, o tem ni nikakršnega dvoma. Pritegnitev za brambo nesposobnih državljanov ni utemeljena v zakonu; ni izpolnjevanje črnovojniške dolžnosti, marveč uvedba nove dolžnosti. Novo dolžnost pa more uvesti le zakon. Da se smejo pritegniti tisti, ki so bili pri prebiranjih nesposobni, torej za brambo nezmožni, v »vojaško pomožno službo«, mora tako dolžnost določiti zakon. Enako kakor je bil v Nemčiji za uvedbo pomožne službe potre-

ben zakon, je potreben zanj tudi v Avstriji. Dolžnost poslanske zbornice bi bila pač, da tudi tukaj ukrene pravo.

To najnovejšo odredbo je utemeljeval v vojnem odseku domobranski minister Czapp in poizkušal dokazati, da ne gre pravzaprav za nobeno novo stvar in da se ž njo zadošči le pravičnosti. Da bi bil s svojimi izvajanjmi dokazal pravno utemeljitev nove odredbe, tega ne more nihče trditi.

Minister je naglašal glede nedavno razglašene vpoklica gotovega števila črno-vojniških zavezancev, ki pri prebiranju niso bili spoznani za sposobne za službo z orožjem, v črnovojniško službo brer orožja, da v tem oziru ne gre za kako novotarijo. Doslej so se taki črnovojniški zavezniki vpoklicovali le v posameznih primerih; sedaj pa se je pokazala večja potreba za take vpoklice v svrhu nadomestitve. Bilo je umestno, da se prebivalstvo potom časopisja na to opozori, da se lahko pravočasno pripravi na vpoklic nadaljnjih delavskih moči. Minister konstatira, da bo za enkrat vpoklicanih le omejeno število. Javni interesi bodo varovani na ta način, da se bodo izbrale le gotove osebe. V prvi vrsti pridejo v poštev taki, ki se prostovoljno zglase, v drugi vrsti pa osebe, ki so brez poklica ali pa delujejo v poklicih, katerih izvrševanje se v sedanjem času lahko pogreša. V javni službi nameščene osebe ali osebe, ki so zaposlene v vojaškem namenom službe obratnih, ne pridejo v poštev, ravno tako tudi ne osebe zaposlene v takih poklicih, ki so v sedanjih razmerah posebno važni. Takim se bo kolikor mogoče prizanašalo. Vpoklicanim se bo dala prilika, da se, v kolikor dopušča vojaška služba, še nadalje posvečajo izvrševanju svojega civilnega poklica. Zato ostanejo taki vpoklicanci po možnosti v kraju svojega stanovanja ali vsaj v njega bližini. Stanovali bodo lahko, v kolikor je to združljivo z vojaškimi interesi, izven vojaških ubikacij. Vpoklicanci se bodo porabili pri vojaških poveljstvih, v zavodih in pri vojnih oddelkih za vojaško pomožno službo. Minister je končno naglašal, da je to odredbo pozdraviti tudi s stališča pravičnosti, ker se pritegnejo vojni službi tudi osebe, ki doslej niso imele deleža pri izpolnjevanju težkih dolžnosti, ki jih sedanji trdi čas v interesu splošnosti od vsakogar zahteva.

Vojna.

Avstrijsko vojno poročilo. Dunaj, 11. okt. (Kor. ur.) Na nobenem bojišču večjih bojnih delovanj. — Šef generalnega štaba.

Nemško vojno poročilo. Berlin, 11. okt. (Kor. ur.) Zapadno bojišče: Arm. skup. prestol. Ruprechta Bavarskega: Na flanderskem obrežnem odseku in med Blankaartom in Poelcappelle je narastel arteljerijski boj popoldne do silne moči. Pri Uraibanku so napadli Francozi iznova, ne da bi dosegli uspeh. Na bojišču vzhodno od Yperna je bila moč ognja menjajoča. Angleži niso napadali. Zvečer se je razvila nad Zonnebeke - Zandvoorde zračna bitka, katere se je udeležilo okroglo 60 letal. Tri zovražna letala smo sestrelili. — Arm. skup. nemšk. cesarjeviča: Na vzhodnem bregu Moze so iztrgali nižjerenski in vestfalski bataljoni s silnim napadom po učinkoviti arteljerijski pripravi Francozom važno ozemlje ob gozdu Chaume. Sovražnik je izvršil štiri krepke protinapade, ki so se vsi izjalovili z njegovimi izgubami. Dobili smo nad 106 ujetnikov in več strojnic. Tudi južnozapadno od Beaumonta in pri Bézewoju so bili naši sunki uspešni. — Vzhodno bojišče: Živahen motilni ogenj na nekaterih delih fronte v rumunski nižini in pri Brajli se je ojačil; Rusi so obstreljevali Brajlo. Kot maščevanje so obstreljevale naše baterije Galac, kjer je izbruhnilo nekaj požarov. — Macedonska fronta: Živahno arteljerijsko delovanje v ožini med Ohridskim jezerom in jezerom Prespa, v loku Černe in med Vardarjem ter Dojranskim jezerom. Nasprotnik je poizkušal več poizvedovalnih sunkov, a smo vse zavrnili.

Septembarske izgube sovražnikovih zračnih bojnih sil na nemških frontah znašajo 22 balonov in 374 letal, od katerih je padlo na tla 167 za našimi črtami, ostala preko sovražnikovih črt. Mi smo izgubili v bojih 81 letal in 5 balonov. — Prvi gen. kvartirni mojster: von Ludendorff.

Politični pregled.

— **Iz parlamenta.** Po dolgem posvetovanju je juridično-politična komisija gosposke zbornice končala razpravo o treh justičnih zakonih (zakon o porotniških imenikih, raztegnitev vojaške justice na civilne osebe v vojnem ozemlju in zopetno sodno postopanje za osebe, ki so bile obsojene po vojnih sodiščih). Glede zopetnega postopanja je bil sprejet posredovalni predlog dr. Kleina in prof. dr. Lamascha, ki meri na to, da zamorejo obtoženci glede onih razsodb, ki 7. julija še niso postale pravomočne, in oni, ki se jim je prisodilo več kot pet let ječe, ali pa taki, pri katerih gre za politične ali tiskovne delikte, štiri tedne po objavi zakona pri najvišjem sodnem dvoru zaprositi za revizijo postopanja. Izredna revizija naj se dovoli, če se navedejo utemeljeni pomisleki proti razsodbi, če je bilo zagovorništvo omejeno ali pa če se ni primerno vpoštevalo olajševalnih okoliščin.

— **Kongres francoskih socialistov.** Na ponedeljkovi seji kongresa je Gonde izrekel svoje obžalovanje, da vlada ni hotela izdati potnih listov za Stockholm; izjavil pa se je za vojne kredite in za udeležbo stranke na vladi. Milhaud (član večine) je očital Kientalcem, da nimajo zmisla za nazore naroda in da so vsled tega krivi podaljšanja vojne. Opozarjal je na izjavo državnega tajnika Helffericha, da bi Nemčija morala biti premagana, če naj bi povrnila Alzacijo-Loreno, ter je predlagal, naj se nevtralne sekcije internacionale pozovejo, da na vprašalni poli odgovore v istem zmislu, kakor je odgovorila francoska sekcija. Kientalec Blane se je izrekel proti udeležbi stranke na vladi. Končno je izjavil Ledas, da se vojni krediti za obrambo pred sovražnikom morajo dovoliti; delali bi za Prusijo, če bi jih odklonili. V njegovem okraju je ljudstvo za mir brez aneksij, zahteva pa povrnitev škode, povzročene po sovražniku. Predlog Kientalec, naj bi prihodnji seji predsedoval Raffin-Dugens je bil po daljši debati odklonjen. Na popoldanski seji se je Valieres (član manjšine) izjavil za vojne kredite in za udeležbo na vladi. Compère-Morel je izzval živahen prepir, ker je izjavil, da je ideja mednarodne konference ruskim socialistom bila navdahnjena po nemških socialistih demokratih. Bivši municijski minister Thomas se je skliceval na Danca Borgbjerga, ki mu je povedal, da je on v imenu nemških socialistov pozval na mednarodno konferenco, in da je tudi ruska vlada, neodvisno od tega, storila v ta namen potrebne korake. Thomas je priporočal, naj bi se francoski socializem iz tega naučil, kako se je izogniti sovražnim zankam. V odbor za sestavo resolucije, s katero se zaključil kongres, je poklicanih 21 članov večine in 17 članov manjšine.

— **Situacija v Italiji.** »Aftonbladet« prinaša pregled o 11. soški bitki in pravi, da je bil tudi ta zadnji silni napor Cadorne brezuspešen. Padlo je nad en četrt milijon mož ali pa so postali nesposobni za boj. Avstro-ogrske čete so ujele 23.000 vojakov. V vsej Italiji so izbruhnili revolucionarni nemiri, 4000 oseb je bilo aretiranih in tudi v armadi se kažejo učinki teh nevarnih razmer. Dva bataljona bersaljerov nista hotela streljati na someščane in morali so jih razorožiti.

— **Nemiri v Turinu.** »Avanti« poroča: Vojaštvo je še vedno v turinskem »Ljudskem domu«. V Turinu traja stavka še dalje. Vlada je aretirala v severni Italiji zopet pet županov, ker so podpirali podrejene oblasti v njihovem revolucionarnem stremljenju. »Messaggero« poroča, da je postalo nemirno tudi v južni Italiji. V mestih so morale številne čete zatirati nemire. Demonstrantje so plenili predvsem trgovine z živili.

— **Srbija.** »Berner Tagblatt« poroča iz Chiassa: Italijanska vlada ni ugodila Pašićevim željam in zahtevam. Srbija bo sedaj

poizkušala, da premaga z grško pomočjo odpor Italije. Pašić je izjavil, da je v srbskem kabinetu nekaj ministrov, ki so mnenja, da je bodoča srbska država nepotrebna.

— **Pismo srbskega kralja Trumbiću.** Pariški »Temps« poroča, da je poslal srbski kralj Peter predsedniku jugoslovanskega odbora sledeče pismo: »Obžalujem, da zaradi svojega zdravstvenega stanja ne morem sprejeti Vas in Vaših tovarišev. Zasedanjem delovanje jugoslovanskega odbora, čigar vnet predsednik ste Vi. Zahvaljujem se za vse, kar se je izvršilo doslej. Moje življenje je že preteklo in svojemu sinu izročam nalogo, da konča tako lepo pričeto delo ujedinenja Srbov, Hrvatov in Slovencev. Upam, da boste podpirali Vi in Vaši tovariši mojega sina pri tem velikem delu«.

— **Finska republika.** Petrograška brzojavna agentura poroča: Razglasila sta se naslednja zakonska načrta: načrt, s katerim se proglašaja Finska za republiko in načrt, ki uravnava odnose med Finsko in Rusijo. O obeh načrtih bo obravnaval deželni zbor; drugi načrt se predloži bodoči ruski konstituenti v odobrenje. Prvi zakon določa: Zakonodajna oblast je v rokah deželnega zbora in predsednika republike, izvršilna oblast v rokah predsednika s sodelovanjem državnega sveta. Uvede se splošna volilna pravica. Predsednik nastopi svoje mesto 28. aprila. Predsednik ima v mirnih časih tudi vrhovno poveljstvo armade. Vprašanja glede odnosov napram ruski vladi ureja predsednik v sporazumljenju z ministrskim svetom. Ministre imenuje predsednik. V celi deželi se uvede splošna vojaška dolžnost. Sedanja vladna oblika je temeljni zakon, ki razveljavlja staro vladno oblast. Drugi zakonski načrt določa odnose napram Rusiji: Finska ostane združena z Rusijo, ima pa svojo ustavo, svojo vlado in neodvisne zakonodajne in izvršilne oblasti. Vprašanja glede vojne in miru so skupna in obvezna za obe deželi. Urejajo se v zmislu državnih temeljnih zakonov Rusije. Pogodbe s tujimi državami sklepa Rusija, če Rusija te pravice ne prizna finski republiki.

Državni zbor.

Na Dunaju, 11. oktobra.

Predsednik dr. Gross otvarja sejo ob 11. dopoldne. Najprej se spominje umrlih poslancev dr. Kreka in Foliša. Na predlog predsednika se podaljša imunitetnemu odseku doba za poročanje glede ugaslih mandatov za 14 dni.

Nato odgovarja deželnobrambni minister Czapp na interpelacijo Tomaškega glede dogodka na dunajskem vzhodnem kolodvoru. Minister pravi:

Vojaška oblast je pričela takoj s poizvedovanji. Dobil sem poročilo vojaškega pravdnika s sledečo vsebino: Transportni oddelek dragonskega polka št. 3, ki je odhajal 1. oktobra zvečer, je kazal na potu na kolodvor tako stopnjo nediscipliniranosti in insubordinacije, da so morali ponovno nastopiti poveljnik poročnik Bondy in spremnljevalni častniki pehotnega polka št. 4 nadporočnik Reckzügel in poročnik Zertik. Celotna šarži so odrekli popolnoma. Tako ni hotel vstopiti korporal Pürerer, ki je bil močno vinjen, kakor je bilo sploh vse moštvo vinjeno, v vrsto. Nadporočnik Reckzügel je potisnil korporala v vrsto in mu je baje pripeljal zaušnico. Ta dogodek je bil morda povod za vest, da je poročnik Zertik oklofutal dragonca Josipa Moritza. O strahovanju korporala Pürerja so se razgovarjali vojaški dragonskega polka št. 3 zelo vneto in razburjeno in so kritizirali postopanje oficirjev pehotnega polka št. 4. Najglasnejši je bil dragonec Moritz, ki je dejal, da bi on kaj takega ne prenesel, da je pri njemu lajtnant »tako majhen«. Pri tem je napravil primereno kretnjo z roko proti zemlji. To izjavo in kretnjo je ponovil, ko je prišel poročnik Zertik mimo njega. Zertik je zagrabil dragonca Moritza za bluzo in ga potegnil od tal k sebi. Dragonec Moritz mu je zaklical večkrat: Izpustite me. Ker ga poročnik ni izpustil, ga je udaril Moritz s pestjo v obraz, tako da je

padla poročniku čepica z glave. Nato je potegnil poročnik Josip Zertik bajonet in zabodel dragonca v prsa. Nihče ni mislil na to, da bi bil sunek smrtonosen (medklici), tembolj, ker je obenem zaklical poročnik Zertik, naj odpeljejo Moritza in so klicali tovariši Moritzu, naj ne dela neumnosti, ker so menili, da se je zvrnil Moritz za šalo po tleh. Moritz se je zgrudil takoj, ker je ranil sunek srce in ker se je izlila kri v votlino leve prsne mreže. Moža so odnesli in poročnik Zertik se je trudil okolo njega. Nato je sporočil Zertik dogodek takoj postajnemu poželjstvu. Transport se je odpeljal.

Ta opis dogodka se opira na izpovedi skoraj vseh prič, ki so na Dunaju ali ki jih je bilo mogoče zaslišati na najkrajši poti. Z ozirom na važnost dogodka se je uvedla sodna preiskava proti poročniku v rezervi Zertiku in nadporočniku v rezervi Reekzliglu pri c. kr. divizijskem sodišču na Dunaju. Zaenkrat ne morem govoriti več o tej stvari, ker je sodnijsko postopanje v teku. Vsekakor povzema zbornica iz poročila vojaškega pravdnika, da je bistveni potek dogodka v marsičem drugačen, kakor ga je bil očrtal poslanec Tomašek v svoji interpelaciji. Prosim, da počaka zbornica, da reši po pravnem potu pristojno sodišče vso zadevo. Vojno ministrstvo je v tej zadevi odredilo, da se postopanje kolikor mogoče pospeši. Uspeh postopanja se svoječasno sporoči zbornici.

Debata o tej zadevi se nato preloži do prihodnjega odgovora ministra za deželno brambo.

Socialno politične zadeve.

Poročila socialno političnega odseka, da smejo načelstva bolniških blagajn, bratovskih skladnic in odbori nadomestnih zavodov za penzijsko zavarovanje odrediti med vojno izredne naprave za oskrbo se sprejme v drugem in tretjem čitanju brez debate.

Posl. Einspinner poroča nato, da se všteje učna doba vajencev, ki so odšli k vojakom pred dobo, ki je določena za redni nabor in o uvedbi meterske mere. Obe poročili se sprejmeta brez debate. Sprejeta je bila tudi odredba o poslovanju rudniških zadrug; sprejet je bil končno zakon glede razširjenja določb § 9. zakona o bratovskih skladnicah za one člane bratovskih skladnic, ki opravljajo v sedanji vojni vojaško službo v Nemčiji.

Proti politični cenzuri.

Poslanec Zenger poroča o predlogih, da se odpravi politična cenzura. Minister za notranje zadeve grof Töglburg izjavlja, da priznava brez vseh pridržkov, da se je zgodila marsikatera krivica in nihče ne obžaluje teh krivic bolj kakor vlada. Živimo pa v vojni dobi, ki nalaga omejitve vsem, torej tudi časopisju. Tudi pri objavljanju najneznatnejših poročil je največja previdnost potrebna, ker se je ponovno zgodilo, da so v tujini kaj čudno razlagali take vesti. Omejitve v poročanju časopisja ni le v Avstriji, temveč je v veljavi povsod. Preventivno cenzuro bo treba pač obdržati, a cenzuri se naroči, da nastopi le tedaj, kjer se pojavi sovražnost napram državi. Nihče ne hrepeni bolj po svobodnem časopisju kakor vlada, (!!) ki popolnoma priznava važnost svobodnega časopisja. Vlada se bavi z novo uredbo cenzure, ki bistveno meri na to, da se časopisi, predloženi cenzuri, presoja po poklicanih tiskovnih oblastih, kakor v mirnih časih, najpreje v smeri, če ne vsebujejo kakega dejstva, kaznivega v zmislu splošnega kazenskega zakona. Če se konstatira tako dejstvo, postopati je v zmislu tiskovnega zakona in kazenskega reda. Če ni kaznivega dejanja, se uvede nadaljnje postopanje na podlagi izjemnega zakona le tedaj, če gre za objavo poročil, ki bi resno ogražala interese vojnega vodstva. Izrečno pa minister naglašja, da vprašanja zgolj političnega značaja ali taka, ki se sploh ne tičejo vojnega vodstva, ne spadajo v delokrog cenzure! Izvrševanje cenzure, ki ne izvira iz kršenja kazenskega zakona, ampak

iz vojaških ali vnanjepolitičnih ozirov, spada v delokrog politične ali policijske oblasti. Pravilo pa bo, da presojanje tiskovin glede kaznivih dejanj spada v prvi vrsti v področje državnopravnih organov. Če se izvrši konfiskacija, ima časopis pravico do izgotovitve z vzroki podprte razsodbe. Če se mora konfiskacija izvršiti na temelju izjemnega zakona po politični ali policijski oblasti, ima stranka pravico do razsodbe ter ji je zavarovana pravica pritožbe v administrativnih inštancah. Postopanje se mora izvršiti čim hitreje.

Poslanec sodr. Hillebrand se pritožuje o ustavljenju raznih časopisov; celo državnozborska korespondenca je podvržena cenzuri. Tega pa parlament ne more in ne sme trpeti. Sodrugašynski izjavlja, da je današnja cenzura sramota pred Evropo. Sistem Stürgkhov, ki je uvedel cenzuro, se označi najbolj s primero, da se razgreje parni kotel do take stopinje, da razpoči. Nesposobnost Stürgkhove cenzure je bila povod Stürgkhove tragične smrti. Ko je končno govoril še poročevalec Zenger, so bili predlogi tiskovnega odseka sprejeti; obenem je bila sprejeta tudi resolucija poslanca Friedmanna, ki pozivlja vlado, da razveljavi prepoved glede prejemanja časopisov iz tujine.

Vložene so bile razne interpelacije. Poslanec Marckhl je interpeliral zaradi napadov na nemški »Volksrat« in na mariborskega in ptujskega župana v neki interpelaciji poslanca dr. Vrstovška.

Ob petih popoldne je bila seja zaključena. Prihodnja seja bo v torek. Na dnevnem redu se je poročilo od dogodkih v Wagnu.

Minister notranjih zadev je pismeno odgovoril na interpelacijo poslanca dr. Vrstovška in tovarišev glede štajerskega namestništva. Vzrok, da se mnogi baje važni akti pri namestništvu in pri političnih okrajnih oblastvih niso rešili, je — kakor zatrjuje minister — iskati v dejstvu, da so politične oblasti preobložene z delom, ki je v zvezi z vojnimi zadevami in se torej mora v prvi vrsti hitro reševati. Mnogo upravnih uradnikov se nahaja v vojni službi. Namestniki ne ostajajo slovenske vloge neredene; uradništvo si je svesto svoje dolžnosti in stori, kar v danih razmerah storiti zamore. Če se morebiti v enem ali drugem primeru pripeti, da podrejene oblasti zavlačujejo rešitev nujnih zadev, bo minister — kakor izjavlja — poskrbel, da se takim nedostatom odpomore, če se mu to omogoči z navedbo konkretnih primerov.

Ministrski predsednik dr. Seidler nadaljuje svoja pogajanja s strankami. Včeraj je konferiral s prezidijem poljskega kluba. Predsedstvo bo izjavo ministrskega predsednika ad referendum predložilo poljskemu klubu, ki ima danes plenarno sejo.

Glede mandator amnestirancev predlaga ministrski predsednik kompromis: predlog poslanca Staneka in tovarišev, da se obnove mandati amnestirancev, naj se umakne, vlada pa potem takoj razpiše nadomestne volitve za vse izpraznjene mandate. V čeških poslanskih krogih s takim kompromisom niso zadovoljni, češ da je dolžnost vlade, razpisati nadomestne volitve za izpraznjene mandate brez ozira na to, na kak način je mandat izpraznjen. To pa mora vlada storiti brezpogojno.

Popoldne so se vsled povabila poslanca Staneka sestali zastopniki vseh nenemških strank, izvemši Poljakov, da se posvetujejo o nadaljnjem taktičnem postopanju. Obravnavalo se je tudi o vprašanju mandator, izpraznjenih vsled razsodb vojaških sodišč. Obravnavala se bo še nadaljevala.

Nemški radikalci so včeraj sklenili svoj izstop iz »Nationalverbanda«. Ob enem pa so nasvetovali, naj se ustanovi iz zastopnikov nemških strank obstoječ odbor 9 čla-

nov, katerega naloga naj bo, da posreduje skupno postopanje v vseh skupnih narodnih vprašanjih in taktično sodelovanje v poslanski zbornici.

Nemški radikalci protestirajo proti vladni nameri, da bi se z razpisanjem nadomestnih volitev amnestiranim veleizdajalcem zopet omogočil vstop v državni zbor.

Dnevne beležke.

— Pogrebni spreved dr. Kreka v soboto, dne 13. t. m. ob 3. uri popoldne izpred knezoškofjskega dvorca. Pogreb vodi presvetli knezoškof dr. Anton B. Jeglič. Šolska mladina se zbira krog 2. popoldne na Mestnem trgu, društva pa na Vodnikovem trgu. Pevci »Glasbene Matice« zapoje pred škofjskim dvorcem žalostinko: »Usliši nas Gospod.« Truplo se blagoslovi v stolnici. Pri vstopu v stolnico zaigrajo orgle žalno koračnico (Stanko Premerl.) Istotako pri odhodu. Pevci »Glasbene Matice« zapoje v cerkvi žalostinko »Beati Mortui.« Razpredelitev pogreba: Spredaj križ. Nato šolska mladina. Za šolsko mladino zastave društev. Za zastavami pridejo društva (spredaj ženske, potem moški.) Dalje nositelji vencev. Za venci duhovščina. Krsta. Za krsto sorodniki. Nato državni in deželni poslanci. Za poslanci javni zastopi in oblastva. Nato ostalo občinstvo. Spreved se prične pomikati točno ob 3. pop. naprej. In sicer izpred škofije po Stritarjevi ulici, Marijin trg, Miklošičeva cesta, Sodna ulica, Komenskega cesta, Hradeckega cesta, trg Tabor, Vrhovčeva ulica, Ahaclova cesta, Martinova cesta, pokopališče. Pred dr. Krekovo vilo spreved za trenotek obstane. Zastave se poklonijo. Pevski zbor »Glasbene Matice« zapoje žalostinko: »Vigred se povrne.« Na pokopališču pa zapoje pevci žalostinko: »Blagor mu, ki se spočije.« V imenu naroda in Jugoslovanskega kluba govori poslovlilni govor posl. dr. Anton Korošec. Dr. Krekovo truplo se pokoplje v središču pokopališča ob velikem križu, na odličnem mestu, kjer mu bo hvaležni narod mogel postaviti primeren nagrobni spomenik.

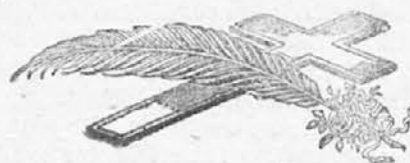
— Sožalna brzojavka predsednika državne zbornice dr. Grossa. Z Dunaja je došla danes sestri dr. Kreka Cilki od zborničnega predsednika dr. Grossa sledeča sožalna brzojavka: »Prosim Vas, da sprejmete o priliki smrti Vašega častitega brata g. državnega poslanca dr. Kreka v imenu predsedstva poslanske zbornice najtoplejše in najodkritosrčnejše sožalje. Gross.«

— Someščani! Jutri, v soboto, dne 13. okt. 1917, ob 3. popoldne je pogreb umrlega državnega in deželnega poslanca dr. Jan. Ev. Kreka. Dolžnost slovenske prestolice je, da počasti spomin velezaslužnega boritelja za našo jugoslovansko stvar. Prosim častite someščane, da po ulicah, koder se bo pomikal pogrebni spreved, razobesijo žalne zastave. — Mestni župan.

— Kje so neki viri za dobavo premoga? V včerajšnji »Laib.-Zeitung« je inserat, kjer išče neka gospodična opremljeno sobo. Oddajalcu sobe ponuja, da mu preskrbi premog. Vprašujemo le, kakšne zveze ima ta gospodična?

— Oderuštvo. S Save na Gorenjskem nam sporoča tovarniški delavec: Mnogo slavo-spevov smo slišali med vojno na kmete. Tudi tovarniški delavci se zavedamo, da je kmetovo delo za vse sloje potrebno, a res je pa tudi, da je kmet v sedanjih časih največji oderuh, če se mu le ponudi ugodna prilika. Za to trditev navedem zopet lahko en primer. 28. sept. je šla neka delavska žena v vas Zabreznico, da nakupi sadja. Kljub temu, da je letos izredno dobra letina za sadje, ga dolgo časa ni mogla dobiti. Končno dobi pri nekem kmetu mernik, 21 kilogramov pravnadnih moštnic, tepk. Za te je zahteval kmet — 15 kron, reci in beri petnajst kron. Ako se zdi kakemu merodajnemu faktorju vredno, da se pobližje seznanim s tem oderuškim kmetom, izve vse natančnejše podatke na Savi hišna št. 111.

— Beda v Idriji. Iz Idrije nam piše rudar: Tudi pri nas vladajo razmere, vredne, da bi jih natančno razsvetlili. Skoraj pozabljeni smo Idrijčani od sveta, le tu pa tam zaide v slovenske liste kratko poročilo iz naše kotline.

Modrost božja je sklenila v Svoji neskončni ljubezni poklicati v Svoje naročje našega preljubega brata, svaka in strica, gospoda

DR. JANEZA EV. KREKA

v ponedeljek 8. oktobra ob desetih zvečer v Št. Janžu na Dolenjskem.

Njegovo truplo prepeljemo v četrtek 11. oktobra v Ljubljano, kjer ga položimo v drugem nadstropju knezoškofijske palače na mrtvaški oder.

Nepozabnega pokojnika pokopljemo v soboto 13. oktobra ob treh popoldne na pokopališču pri Sv. Križu.

Molimo za pokoj njegovi duši!

V Ljubljani, dne 10. oktobra 1917.

Cecilija Krek, Zofija Šubie in Amalija Prelesnik,
rojeni Krek,
sestre.

Josip Šubie,
Franc Prelesnik,
svaka.

Človek bi mislil, da je torej pri nas vse v redu. A hitro se moti, kdor tako misli, pomanjkanje vlada na vseh koncih in krajih. Pomanjkanje je tako silno, da je sploh čudno, da smo še živi. Rudar, ki dela vsak dan 8 ur v vročini in prahu, nima niti toliko, da bi vzel s seboj malo kave, o kruhu niti ne govorim, poznamo ga skoraj le še po imenu. Res je, da dobivamo kate za kavo, sladkor, slanino itd., a kaj, ko pa nam jih ne zamenjajo za živila. Takšno postopanje z rudarji pa ni prav nič čudno, saj nimamo nikogar, ki bi na pristojnih mestih storil kaj za nas.

— **Jesenice.** V nedeljo se vrše sledeča članska zborovanja kons. društva: na Jesenicah ob 10. dop. pri Peklarju, na Savi ob pol 3. pop. pri Werglesu in na Javorniku ob 5. pop. pri Žumru. — Obilna udeležba je prepotrebna.

— **Konferenca** članov okrajnih dež. gospodarskih svetov in prisednikov presojevalnic cen v Avstriji, ki zastopajo organizirano delavstvo se vrši dne 24. okt. na Dunaju. Dnevni red je: 1. Naloge in stališče za ljudsko prehrano — poroča posl. Matija Eldersch; 2. Naloge gospodarskih uradov — poroča posl. dr. K. Renner; 3. Organizacija in delokrog presojevalnic cen in osrednje komisije za presojo cen — poroča tajnik W. Wilhelm. — Na tej konferenci se bo odločilo, ali naj zastopniki delavstva v teh institucijah še sodelujejo, ali naj izstopijo.

— **Blvi železniški minister Forster** spada na zatožno klop, tako je dejal na seji železniškega odseka mladočeški poslanec Mastalka. Forster je tako slabo gospodaril, da je spravil upravo državnih železnic v deficitno gospodarstvo. Leta 1913 so imele državne železnice 200 milijonov prebitka, letos imajo 100 milijonov izgube.

— **Pomanjkanje užigalic** je postalo zadnji čas prav občutno. Dunajska »Zeit« poroča, da izvira pomanjkanje le vsled prometnih težkoč. Tovarne delajo neprestano, imajo

tudi vsa skladišča napolnjena in prično z razpošiljanjem takoj, ko se odpre promet. Silno velike množine užigalic je bilo prodanih tudi na Ogrsko, a to dejstvo ni vzrok, da imamo pomanjkanje tega blaga, kakor zatrjujejo strokovnjaki.

— **Belgrajska tovarna za sladkor v ogrski posesti.** Ogrska akcijska družba za sladkorno industrijo je kupila belgrajsko tovarno za sladkor, ki je bila doslej last kneza Turn-Taxis iz Regensburga. Ogrska družba predela tovarno in jo spravi v obrat za kampanjo 1918/19.

— **»Oskrba« za begunce.** Dunajska »Arbeiter-Zeitung« prinaša sledeči dopis z Moravskega: V begunskem odseku je pripovedoval ministerialni tajnik dr. Mortel, da poizkuša delovati ministrstvo »z vsemi sredstvi« na to, da se izvršujejo begunski transporti kar najbolj mogoče obzirno, da se porablajo osebni vozovi itd. Dostikrat imam priliko, da opazujem na progi Dunaj-Krakov te begunske Transporte. Večkrat je peljalo tod mimo mnogo voz z begunci, seveda živinski vozovi, in kakor v zasmeh so jim bili priklopljeni popolnoma prazni osebni vozovi...

Aprovizacija.

Prodaja sladkorja na izkaznice št. 2. Ker je gospod Šober zatvoril svojo trgovino, oddaja sladkor na izkaznice št. 2. gosp. Perdan, trgovec na Cesarja Jožefa trgu.

Oddaja krompirja za I. okraj bo v ponedeljek 15. oktobra in v torek 16. oktobra, iz skladišča na Dunajski cesti. Določen je tale red: V ponedeljek 15. oktobra dopoldne od 8 do 9 št. 1 do 110, od 9 do 10 št. 111 do 220, od 10 do 11 št. 221 do 330, popoldne od 2 do 3 št. 331 do 440, od 3 do 4 št. 441 do 550, od 4 do 5 št. 551 do 660. V torek, dne 16. oktobra dopoldne od 8 do 9 št. 661 do 770, od 9 do 10 št. 771 do 880, od 10 do 11

št. 881 do konca. Vsaka oseba dobi 10 kg. Kilogram stane 30 vinarjev. Držite se reda!

Speh za V. okraj št. 500 do konca bo delila mestna aprovizacija v ponedeljek 15. t. m. dopoldne na Poljanski cesti št. 15, na nova nakazila za mast št. 501 do konca. Od 8 do 9 dopoldne pridejo na vrsto št. 501 do 700, od 9 do 10 št. 701 do 900, od 10 do 11 št. 901 do 1100, od 11 dalje št. 1101 do konca. Vsaka oseba dobi četrt kg. Kilogram stane 8 K 50 vin. Prinesite s seboj tudi mesečne maščobne izkaznice.

Meso na rdeče izkaznice bo oddajala mestna aprovizacija v soboto dopoldne 13. t. m. v cerkvi sv. Jožefa. Določen je tale red: Od pol 9 do 9 št. 1 do 200, od 9 do pol 10 št. 201 do 400, od pol 10 do 10 št. 401 do 600, od 10 do pol 11 št. 601 do 800, od pol 11 do 11 št. 801 do konca. Ena oseba dobi četrt kg, dve osebi pol kg, 3 do 4 osebe tri četrt kg, 5 do 6 oseb 1 kilogram, 7 do 8 oseb 1 in četrt kg, več oseb pol kilogram. Kilogram stane 2 K.

Meso na rdeče in rumene izkaznice A bo delila mestna aprovizacija v soboto dopoldne 13. t. m. v cerkvi sv. Jožefa. Določen je tale red: Od 11 do pol 12 vse rdeče izkaznice A od pol 12 do 12 rumene izkaznice A.

Kislo zelje bo delila mestna aprovizacija v soboto, 13. oktobra v cerkvi sv. Jožefa na rumene izkaznice C št. 601 do 1200. Določen je tale red: od 8 do 9. št. 601 do 800, od 9 do 10. št. 801 do 1000, od 10 do 11. št. 1001 do 1200. Vsaka oseba dobi. Kilogram stane 80 vin.

Svarilo.

Ker se v zadnjem času širijo neresnične vesti o moji osebi z vidnim namenom, da se zaseje v družino razdor, svarim vsakogar pred neprevidnim govorjenjem in bom proti vsakemu sodnijsko postopal.

Franc Pavlič, sprevodnik drž. žel.